

KOMUNITNÍ PLÁNOVÁNÍ ROZVOJE OBCÍ A REGIONŮ NA PŘÍKLADU OBCE SKOTNICE

Petra Koprajdová

*Ostravská univerzita v Ostravě, Dvořákova 7, Ostrava 1, 732180085,
petrakoprajdova@seznam.cz*

Abstrakt

Komunitní plánování je metoda rozvoje obcí a regionů, která umožňuje občanskou participaci při procesu rozhodování v různých oblastech veřejného života. V České republice se tato metoda začala uplatňovat v 90. letech 20. století, což souvisí se změnou politické situace po roce 1989 a vznikem nových právních norem a rostoucí angažovaností občanů.

Cílem této práce je zhodnocení procesu komunitního plánování v obci Skotnice a zhodnocení významu zapojení veřejnosti do procesu rozhodování o rozvoji obce.

Klíčová slova: *Komunitní plánování, Skotnice, governance, participace*

Úvod

V dnešní době je pojem komunitní plánování skloňován řadou organizací (zabývajících se zejména sociálními službami), komunálních politiků a také některými občany. A proto si myslím, že je důležité lépe pochopit strukturu, fungování a metody celého procesu. Pro komunitní plánování je důležitá důvěra mezi samosprávou a občany. Lidé jsou vůči politikům nedůvěřiví a za jejich záměry vidí postranní úmysly. K odstranění těchto zažitých předsudků může sloužit právě dobrá praxe komunitního plánování, kdy veřejnost cítí ze strany samosprávy zájem o jejich názor a má pocit, že se podílí na konkrétních projektech. Lidé pak pociťují větší zodpovědnost za lokalitu, ve které žijí, a zajímají se o její rozvoj (o veřejné dění v obci). Zastupitelé získávají užitek ze znalostí, dovedností a nápadů občanů a mohou navázat bližší kontakt s potencionálními voliči.

Jako výzkumnou metodu jsem si zvolila kvalitativní výzkum, jde o komparaci teorie s praxí. Zásadní je sekundární analýza dat a syntéza poznatků. Využila jsem studium a analýzu české i zahraniční odborné literatury. Dalším důležitým zdrojem byly případové studie a oficiální webové stránky obce. K vlastnímu výzkumu jsem využila dotazníkové šetření¹ a doplňující rozhovory s občany Skotnice a standardizovaný rozhovor se starostkou obce Annou Mužnou.

Komunitní plánování

Sféra řízení územního rozvoje prošla od *government* v 19. století, k *New Public Management* na počátku 80. let 20. století až do současnosti, kdy se vyvíjí nová forma vládnutí *governance*. [9,11], což znamená propojení a spolupráci institucí a agentur veřejného, soukromého a neziskového sektoru. Klíčová je podpora participace komunity a její zapojení v oblasti rozvoje (nejen) venkova. [11,12] Jedná se o „vládnutí bez vlády“, způsob řízení společnosti spolu s občany (vzniká tzv. občanská společnost). Podpora rozvoje obcí a regionů přichází zespod, tzv. „*bottom-up*“ přístup vychází z vnitřního potenciálu regionu (obce), tradiční

---

¹ Nejedná se o kvantitativní výzkum, tudíž je statisticky nerelevantní. Cílem bylo zjistit názor občanů na možnosti jejich zapojení do dění v obci.

model zastupitelské demokracie je tak omezen. Znakem *governance* je decentralizace a oslabení autority státu a naopak posílení pravomocí orgánů místní a regionální správy. [10]

Snahou komunitního plánování je posílit místní demokratickou kontrolu v plánovacím systému. [4] Jeho podstatou je nalézt kompromis pomoci vzájemné komunikace a sladit tak zájmy jednotlivých aktérů. [9] Jádrem myšlenky *governance*, resp. komunitního plánování je partnerství a spolupráce aktérů na různých hierarchických úrovních [12], na jejichž základě mohou být snadněji alokovány zdroje, čímž má být dosaženo lepší (maximální) vhodnosti, kvality a efektivity jednotlivých přijatých opatření. [6]

Jedním z hlavních principů *governance* a základem komunitního plánování je občanská participace. [12] Občané tak mohou vyjadřovat své názory a prosazovat své zájmy, aniž by byli politicky organizováni. [11] Mají možnost ovlivnit otázky, které se jich týkají a podílet se na rozvoji prostředí, ve kterém žijí. Zapojení obyvatel v počáteční fázi a plánovacím procesu je nejlepší způsob, jak dosáhnout udržitelného rozvoje. [4] Aktéři mohou v rámci společné práce, jednání a setkání vytvářet efektivní systém spolupráce. [8] Podstatnou součástí je (oboustranná) komunikace mezi zastupiteli a občany a poskytování informací. Důležité je poskytovat informace srozumitelně. Pro lepší porozumění problému by měli mít občané možnost setkání s odborníky, kteří jim problematiku vysvětlí. [4,7] Ovšem ne všichni se participace mohou nebo chtějí účastnit („sebevyloučení“). [2,3] Jak uvádí Rumpel [11] u participace nejde o masové zapojení všech, ale o trend, kdy se stále informovanější a vzdělanější obyvatelé sdružují, organizují a angažují.

Zapojení obyvatel do participačního procesu nemusí znamenat jejich faktický vliv na rozhodování. [3] *“Zda a jakým způsobem se zapojí občané do veřejného rozhodování, záleží ve velké míře na autoritě, která má kompetenci v dané otázce rozhodnout“* (viz [5] na straně 19). Samosprávy mohou vytvářet pouze iluzi zapojení občanů do rozhodovacího procesu (tzv. „pseudozapojování“) a občané pak nemají velkou šanci rozhodnutí nějak ovlivnit a změnit. [5]

Výsledky a diskuse

Impulz k zapojení do procesu komunitního plánování vzešel od zastupitelů samosprávy, chtěli tak řešit finanční zatíženost obce. Včasným projednáním záměrů s občany se snaží získat jejich podporu pro svá rozhodnutí, a tím ušetřit finanční prostředky, které obec nemusí vynakládat na případné projednávání a realizaci změn již připravených, ale s veřejností neprojednaných projektů.

K financování aktivit komunitního plánování obec využívá granty, dotace nebo půjčky poskytované krajem, státem, EU nebo neziskovými organizacemi. Často také přispívají místní podnikatelé, kteří poskytují nejen finanční podporu, ale také odbornou metodologickou pomoc, prostory, pracovníky, suroviny, materiál či pracovní stroje a jiné vybavení.

V rámci komunitního plánování jsou realizovány investiční projekty, jejichž záměrem je vybudovat zázemí pro obyvatele (např. hřiště, parčík, klubovny). Cílem „měkkých“ projektů je umožnit obyvatelům kvalitní trávení volného času. Často se jedná o sportovní, kulturní a vzdělávací aktivity, jako jsou např. Hry bez venkovských hranic, setkání seniorů, lékařské přednášky atd.

Ve Skotnici jsou důležitými iniciátory a zadavateli zástupci místní samosprávy, kteří však vychází z podnětů občanů a občanských spolků, resp. vychází z priorit, které byly společně stanoveny v komunitním plánu. Zastupitelé vystupují v roli manažerů procesu, kteří koordinují práci jednotlivců a skupin participujících na daném problému.

Občané byli zprvu nedůvěřiví a do dění v obci se nechtěli angažovat, proto byli opakovaně vyzýváni k účasti na veřejných jednáních. Postupně veřejnost ztrácela ostych a na možnost vyjádřit svůj názor si zvykla a začala ji využívat. Vzájemná komunikace již není iniciovaná

pouze ze strany zastupitelů, ale také sami občané přicházejí na úřad s nápady a stížnostmi, co by se dalo změnit. Kromě těchto individuálních rozhovorů, jsou pořádána pravidelná setkání s obyvateli, ať už pro všechny nebo pro vybranou skupinu (např. pravidelná setkání starostky s dětmi z Dětského Klubu Skotčata). Občané jsou zapojeni v plánovací i implementační fázi. Přispívají nejen svými názory a informacemi, ale také poskytují materiál, suroviny a vlastní práci. Občané mají možnost zapojit se do pracovních skupin a podílet se na plánovacích nebo pracovních víkendech. Jednotlivé pracovní skupiny vznikají *ad hoc* při konkrétních projektech. Většinou se jedná o neformální pracovní skupiny, ke kterým se občané přiřazují sami dle vlastního uvážení.

Aby zapojení obyvatel do procesu komunitního plánování proběhlo kvalitně, využívala obec v začátcích odborného vedení vyškolených pracovníků (facilitátorů). Dnes zvládají vedení zapojení obyvatel sami, ale i přesto, při větších a složitějších projektech využívají pomoc specializovaných organizací. Pro řešení specifických problémů jsou zváni také experti, kteří se o danou problematiku blíže zajímají, mohou jimi být obyvatelé obce, členové zájmových sdružení či pracovníci odborných organizací nebo soukromých firem.

Při procesu občanské participace je velice důležitá důvěra mezi obyvateli a místní samosprávou. Dotazníkové šetření prokázalo, že zkušenosti občanů při jednání se zastupiteli obce (z hlediska jejich vstřícnosti, otevřenosti, profesionality atp.) jsou dobré a zlepšují se. Často k prohloubení důvěry ze strany občanů dochází právě po jejich zainteresování do konkrétních projektů.

Zájem zapojit se do procesu komunitního plánování mají obyvatelé všech věkových kategorií. Děti jsou do procesu rozhodování zapojeny prostřednictvím zřízeného Dětského poradního sboru, dětských fór nebo herními technikami (např. výtvarné soutěže kde mohou vyjádřit svůj názor na podobu dětského hřiště, parčíku atd.). Prostřednictvím dětí jsou do procesu vtahováni i rodiče, popřípadě prarodiče, kteří by se možná jinak nezúčastnili (jsou zváni např. na dětské soutěže a výstavy – součástí těchto akcí bývají také ankety, dotazníky nebo jiné metody sloužící pro zjištění jejich názorů).

Na dění v obci se podílejí také místní zájmové spolky, za jejichž podpory jsou pořádány kulturní a sportovní volnočasové aktivity. Zástupci spolků v rámci komunitního plánování vystupují např. jako odborníci nebo dozor během obecních volnočasových aktivit. Je důležité znát rovněž postoj podnikatelských subjektů. Proto jsou obcí podporovány podnikatelské aktivity. Chtějí tak podnikatele motivovat k širšímu zapojení do veřejného života a podíleli se na spolufinancování některých aktivit obce.

Přístup k informacím a možnost zapojit se do dění v obci je umožněn všem bez ohledu na jejich sociální či ekonomické postavení. Žádná ze skupin se necítí být z participace vyloučena. I ti, co nemají zájem participovat, oceňují možnost něco se dozvědět. Více jak dvě třetiny dotazovaných byly s informovaností o dění v obci ze strany obecního úřadu spokojeny. Informace o dění v obci získávají občané zejména z internetových stránek obce, úřední desky nebo informačních skříněk, popřípadě letáků, pozvánek a rozhlasu. Ke komunikaci využívají nejčastěji dotazníky a ankety, nebo skupinových setkání či individuálních rozhovorů se zastupiteli obce.

Závěr

Zastupitelé Skotnice deklarují zapojení obyvatel do participačního procesu. Výsledky výzkumu prokazují, že se občané skutečně podílejí na tvorbě rozhodnutí. Proces komunitního plánování je otevřený, občané se aktivně účastní veřejného života v obci. Na pomyslném žebříčku participace, který sestavila S. R. Arnstein [1], bych zapojení veřejnosti ve Skotnici přiřadila k stupni občanské moci – partnerství. Občané mají skutečný zájem se participace

účastnit. Díky kvalitnímu zapojení občanů do rozhodovacího procesu dochází k uspokojení potřeb veřejnosti. Spokojenost obyvatel se dále odráží v jejich volebních preferencích.

Participací obyvatel, neziskových organizací a podnikatelských subjektů na rozhodovacím procesu a jeho implementaci bezesporu dochází k úspoře finančních zdrojů. Ušetřené finance však jsou opět investovány na další potřeby občanů (dle jejich přání). Jinými slovy, za stejné finance mohou pořídit více „věcí“ (dle přání a potřeb občanů). Snahou komunitního plánování je naplnit cíle stanovené v komunitním plánu, který je pro zastupitele závazný. Konkrétní projekty se snaží vytvářet podle priorit, které si stanovili společně.

Literatura

- [1.] Arnstein, S. R. A Ladder of Citizen Participation. *Journal of the American Planning Association*, Vol. 35, No. 4, 1969, stránky 216-224.
- [2.] Carson, L. *Active Democracy*. Consult your community. [Online] 2003. [Citace: 28. prosinec 2012.] http://www.activedemocracy.net/articles/cj_handbook.pdf
- [3.] Cornwall, A. Unpacking 'Participation': models, meanings and practices. *Community Development Journal*, 2008, stránky 269-283.
- [4.] Eardly, E. a Vincent, P. *Action for market town*. Making the most of Community Led Planning: a best practice guide for local authorities. [Online] 2011. [Citace: 23. leden 2013] <http://towns.org.uk/files/Making-the-most-of-Community-Led-Planning.pdf>
- [5.] Kolektiv. *Nebojme se komunikace s veřejností*. Ostrava: Institut komunitního rozvoje, 2003.
- [6.] McQuaid, R. W. (2010). Theory of organizational partnerships: partnership advantages, disadvantages and success factors. In: Stephen S. P. *The new public governance?: emerging perspectives on the theory and practice of public governance*. London: Routledge, 2010, stránky 127-148.
- [7.] Moore, M. a Hartley, J. (2010). Innovations in governance. In: Osborne, S.P. *The new public governance? : emerging perspectives on the theory and practice of public governance*. London: Routledge, 2010, stránky 52-71.
- [8.] Müllerová, L. Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Průvodce procesem komunitního plánování*. [Online] 2004. [Citace: 22. říjen 2012.] <http://www.mpsv.cz/cs/849>
- [9.] Osborne, S. P. The (New) Public Governance: a suitable case for treatment?, in: Osborne, S.P. *The new public governance? : emerging perspectives on the theory and practice of public governance*. London: Routledge, 2010, (stránky 1-16).
- [10.] Pike, A. et al. *Local and regional development*. London: Routledge 2006
- [11.] Rumpel, P. *Komplexní regionální marketing periferního rurálního regionu Jesenicko*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Česněk, s.r.o., 2011.
- [12.] Woods, M. *Rural Geography: Processes, Responses and Experiences in Rural Restructuring*. London: Sage, 2005.

Abstract

Community planning is a method of development of municipalities and regions, which allows public participation in decision-making in various fields of public life. This method began to apply in the Czech Republic in 1990's. It's based on the change of the political situation after 1989 and the creation of new laws and increasing involvement of citizens. The aim of this work is to evaluate the process of community planning in the municipality of Skotnice and evaluate the importance of public participation in decision-making on the community development.